

Bernarda Škrabar, mag. var.
Detektivsko varnostna agencija, Ljubljana
e-mail: bernarda@detektiv-dva.si

OPAZOVANJE KOT OPERATIVNA METODA DELA DETEKTIVA

Povzetek

Detektivska dejavnost je v Evropi in drugod po svetu zelo različno regulirana. Vsekakor ima poseben položaj, saj detektivi pri svojem delu lahko posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine. V Republiki Sloveniji je detektivska dejavnost urejena z Zakonom o detektivski dejavnosti (2011), ki me d rugim določa tudi pavičenja, ki jih lahko detektivi uporabljajo. Zakon je z definiranjem upravičenja »osebne zaznave« sicer odpravil marsikakšno dilemo o dopustnosti opazovanja in mejo jasno definiral, ko je določil, da se pri tem ne sme posegati v zasebni zaprti in zasebni ograjeni prostor. Vendar smo pri predstavitvi in razčlenitvi termina osebne zaznave ugotovili, da gre za pojem, ki zajema širok spekter aktivnosti, znotraj katerega sta sicer tudi opazovanje in sledenje. Termina osebne zaznave in opazovanje smo primerjalitudi glede na poimenovanja v tujini. Ugotovili smo, da v tujini ne uporabljajo termina osebne zaznave, ampak se večinoma pojavljajo pojmi opazovanje, nadzor in sledenje. Pri opazovanju gre za planirano, sistematično in prikrito opazovanje oseb, predmetov in objektov. Zato bi ga lahko opredelilitudi kot aktivni proces zaznavanja. Ugotovili smo, da sta za uspešno zagotovitev dokaznega gradiva v določenih primerih nujno potrebna opazovanje in sledenje gibanja določene osebe, da bi se odkrilo in dokumentiralo kršitve in na tak način zbralo zadostne dokaze, ki bi pozneje v nadaljnjem postopku zdržalitudimore bitne sodne presoje. Zato bi lahko rekli, da je opazovanje del detektivske preiskovalne dejavnosti za zagotovitev dokazov in rešitev primera.

Tudi za slednje je neizogibno potrebno upravičenje detektiva inabsurdno je prepričanje, da detektiv pri svojem delu ne sledi, razenče to ni neizogibno potrebno za pridobitev določenih informacij.

Ključne besede: detektivska dejavnost, osebnazaznava, opazovanje, nadzor, sledenje

1. Uvod

Slovenija je zakonsko regulirala detektivsko dejavnost leta 1994, trenutno veljaven Zakon o detektivski dejavnosti (ZDD-1) pa je bil sprejet 2011 ins slednjim so detektivi dobili opredeljena upravičenja, ki jih v dotedanji zakonodaji ni bilo. Ena izmed upravičenj detektiva je osebna zaznava. Definiranje termina osebne zaznavepo našem mnenju ni zadovoljivo, ker dopušča različne interpretacije in poraja dileme o dejanski praktični uporabi tega upravičenja. Zakon o detektivski dejavnosti (2011) detektivom določa tudi prepovedi. Med prepovedi štejemo tudi prikrite preiskovalne ukrepe, metode in sredstva, ki jih uporabljajo službe državnih organov. Pri tem je treba posebej poudariti, da tudi vsako policijsko prikrito opazovanje še ne pomeni prikritega ukrepa tajnega opazovanja oz. prikritega preiskovalnega ukrepa, kaj šele opazovanje detektiva, ki ga slednji izvaja na javno dostopnem mestu, pri čemer se tudi opazovana oseba nahaja na javno dostopnem mestu. Opazovanje je ena najtežjih detektivskih metod. Potrebni veščini, ki so nujne za opravljanje opazovanja, se ne da naučiti teoretično, ampak se jih priuči skozi prakso in pod mentorstvom izkušenih detektivov. Na začetku detektivove kariere pa je pomembno, da ima detektiv temeljno teoretično znanje o opazovanju (Škrabar, 2017).

2. Upravičenja detektiva

Zakon o detektivski dejavnosti (2011) v 27. členu opredeljuje detektivu naslednja upravičenja:

- zbiranje podatkov od oseb ali iz javno dostopnih virov;
- pridobivanje podatkov iz evidenc ;
- osebna zaznava;
- uporaba tehničnih sredstev.

Primerljivo slovenski različici našteva McMahon (2007 v Škrabar, 2017) tri detektivske metode pri pridobivanju informacij:

- iskanje, zbiranje, primerjanje, analiziranje in raziskovanje informacij iz javno dostopnih virov;
- pravljanje intervjujev oz. zbiranje podatkov od oseb, ki imajo relevantne

– opazovanje oseb (ang. surveillance).

Vejnović in sodelavci (2008 v Škrabar, 2017) naštevajo naslednje operativno–taktične metode detektivskega dela:

- preverjanje (srb. provjera),
- zbiranje informacij in podatkov,
- opazovanje (srb. osmatranje), ki se nanaša na določene osebe, prostore ali objekte v okviru detektivskega primera. Opazovanje je lahko stalno ali občasno;
- sledenje (srb. praćenje), kar si v Sloveniji razlagamo kot mobilno obliko osebne zaznave. S sledenjem se zbirajo informacije o gibanju oseb, njihovih kontaktih, mestih skrivanja ipd., odvisno seveda od primera.

Z metodo analize, primerjave in sinteze tujih virov nismo nikjer zasledili, da bi bilo opazovanje kot operativna metoda dela detektiva definirano kot osebna zaznava oziroma personalperception (ang.) ali persönliche Wahrnehmung (nem.). V večini primerov se pojavlja termin opazovanje oziroma v tujini observing (ang.), beobachtung (nem.), opservacija (srb.), osmatranje (hr.), ki je del osebne zaznave. Sicer pa se kot termini detektivskega dela v tujih virih skoraj povsod uporabljajo opazovanje, nadzor, nadzorovanje, surveillance (ang.), observation (nem.)«(Škrabar, 2017).

3. Opredelitev terminov osebna zaznava, opazovanje, nadzor, »surveillance« in »observation«

3.1 Osebna zaznava

»Pri osebni zaznavi iz 30. člena Zakona o detektivski dejavnosti (2011) gre za osnovno upravičenje detektiva, ko ta pri pridobivanju informacij uporabi svoja čutila (vid, vonj in sluh) (Savski etal., 2012). Detektiv lahko osebno zaznava na krajih, ki so dostopni vsem pod enakimi pogoji, pri tem pa ne sme premagovati ovir, na primer plezati prek ograje, ki obdaja posestvo ali hišo, dvigovati vratnih ali okenskih rolet, odpirati polken ali odgrinjati zaves.«»Detektiv lahko pridobiva informacije tudi z neposrednim osebnim zaznavanjem na javnih krajih ali iz javnih krajev, javno dostopnih odprtih in zaprtih prostorov ter krajev in prostorov, ki so vidni z javno dostopnega kraja in prostora. Pri izvajanju tega upravičenja detektiv ne sme posegati v zasebni zaprti prostor in zasebni prostor, ki ga je posameznik s postavitvijo kakršnekoli ograje, prepreke ali razvidne oznake oziroma opozorila ločil od javnega in na ta način navzven nakazal, da gre za zasebni prostor.«(Strinjamo se s Sotlarjem (2011b), ki se sprašuje, kako je z detektivskim osebnim zaznavanjem npr. delavca, ki očitno krši pravice v času bolniškega dopusta, in sicer s tem, da opravlja težko fizično delo, športne aktivnosti, kaže nezdrav življenjski slog na svojem dvorišču in lahko

to vidi vsak mimoidoči ali delodajalec ipd., delavec pa je to dvorišče ograbil s prepreko, prozorno ograjo ipd. Se lahko torej dokaze, pridobljene z osebnim zaznavanjem detektiva z javnega prostora na zasebnega, ki je viden tudi od vseh ostalih ljudi, uporabi v nadaljnjem disciplinskem postopku zoper delavca?

»Pri upravičenju osebne zaznave gre za načrtno, dalj časa nepretrgano ali ponavljajoče se opazovanje določene osebe ali vozila tudi z uporabo tehničnih naprav za slikovno snemanje, s katerimi se pridobijo materialni dokazi za potrebe naročnika« (Škrabar, 2017). Slovar slovenskega knjižnega jezika (2008) opredeljuje besedo »zaznava« kot čutno dojetje predmetnega sveta. Termin se med drugim navezuje tudi na opazovanje, katerega razlaga je »z gledanjem zaznavati oz. gledati kaj načrtno in z določenim namenom«. Termin osebna zaznava smo proučevali tudi skozi stališča sodne prakse na policijskem področju in ugotovili, da se nekaj smatra kot osebna zaznava takrat, ko pooblaščen uradna oseba vse znake prekrška zazna neposredno s svojimi čutili, torej kadar je fizično navzoča ob storitvi prekrška in sama na podlagi lastnega opažanja ugotovi njegove znake (Vrhovno sodišče RS, 2008). Najpomembnejše čutilo za opravljanje osebne zaznave je zagotovo vid. Del osebne zaznave pa je opazovanje, ki ga Slovar slovenskega knjižnega jezika (2008) opredeljuje kot z gledanjem zaznavati, gledati kaj načrtno in z določenim namenom. To pa detektiv pri svojem delu tudi počne, saj načrtno, z namenom, da bi pridobil določene informacije in dokaze, opazuje.

Opazovanje je operativno taktična dejavnost, ki je sestavljena iz vizualnega opazovanja in beleženja določenih pojavov, dogodkov. Detektiv, ki pri opravljanju dela uporabi operativno metodo dela oz. osebno zaznavo, mora to početi na nemoteč način ali – kot pravi Cooper (2006 v Škrabar, 2017) – mora zbirati informacije tiho, brez da bi vzbujal pozornost, pri čemer opazovana oseba ne zazna, da je opazovana, pri tem pa ne sme posegati v zasebni zaprtiprostor (Škrabar, 2017).

Termin surveillance se uporablja pri angleškem prevodu Zakona o detektivski dejavnosti (2011)¹, kar pa ni enako terminu osebne zaznave. Isto avtorja Sotlar in Trivunović (2012) v angleškem prevodu uporabljata termin personalperception, personalperceptionsofindividuals (observationsandtracing), torej osebna zaznava, opazovanje in sledenje. Avtorja v prispevku navajata, da detektiv največkrat opravlja opazovanje in sledenje/zasledovanje/nadzor oziroma fotografiranje/slikanje/slikovno snemanje na javnem kraju.

Opazovanja, sledenja in zasledovanja naš zakon eksplicitno ne navaja, zato se na tej točki poraja dvom, kako si bodo detektiv, odvetnik, sodnik, idr. obrazložili določeno upravičenje. Sodna praksa v Sloveniji se je sicer velikokrat postavila na stran delodajalca in rabsodila, da je bilo opazovanje s strani detektiva dovoljeno.

¹ A private detective may personally acquire information by carrying out surveillance in a public place or from a public place, from publicly accessible open and closed premises, as well as from places and premises visible from publicly accessible places or premises Private Detective Services Act (ZDD-1, 2011).

Termin osebna zaznava zgoraj navedena avtorja e načita z opazovanjem. Osebna zaznava se po njunem mnenju v praksi manifestira skozi opazovanje in sledenje posameznika, opazovanje pa pojmujeta kot del osebne zaznave. Menita, da ni potrebe po dodajanju sledenja/zasledovanja kot novega upravičenja oziroma nekakšne nadgradnje osebne zaznave. Gre pač za mobilno obliko opazovanja.

»Skozi sodno prakso in nekatere primere nezakonitega dela detektivov je Detektivska zbornica RS vztrajala na tem, da je neposredno opazovanje s strani detektivov nujno potrebno in dovoljeno, saj detektivi brez tega upravičenja ne morejo izvajati nobene naloge iz pooblastila, ki mu ga da stranka« (Detektivska zbornica Republike Slovenije, 2008 v Sotlar in Trivunović, 2012:321). Osebno zaznavo ali opazovanje s sledenjem ter uporabo tehničnih sredstev (naprave za slikovno snemanje) uporabljajo detektivi za pridobivanje informacij, ki jih ni mogoče pridobiti na drug način. Usposobljene ekipe, vozila, sredstva za zveze in druga tehnična sredstva omogočajo, da lahko opazovanje določenih oseb ali vozil opravljajo načrtno, dalj časa, nepretrgano ali ponavljajoče (Petek, 2012 v Škrabar, 2017).

3.2 Opazovanje

Nemški detektivi pojmujejo pod opazovanjem planirano, sistematično, prikrito opazovanje oseb, predmetov in objektov. V prvi vrsti je opazovanje aktivni proces zaznavanja in je specialni del detektivske preiskovalne dejavnosti za zagotovitev dokazov, indicev in rešitev primera. Opazovanje je operativni ukrep, ki se izvaja z uporabo tehničnih pripomočkov (Zentralstelle für die Ausbildung im Detektivgewerbe [ZAD], 2014 v Škrabar, 2017).

Beseda »surveillance« je v Cambridge advanced learner's Dictionary (2016) razložena kot pazljivo gledanje osebe ali kraja¹. Razlika med gledati in opazovati je, da pri gledanju gledamo nenačrtno, vidimo stvari, ki nam naključno pridejo v vidno polje, opazovanje pa poteka načrtno in se izvaja z ustrežno opreznostjo. Beseda »surveillance« ima svoje korenine v francoski besedi surveiller, kar pomeni »paziti na²« (Lyon, 2007). Glitza (2009 v Škrabar, 2017) navaja, da izhaja beseda observation iz latinske besede observation, observare in pomeni opazovanje (Beobachtung), zaznavanje (Wahrnehmung) ter paziti na (aufpassen, achtgeben).

Opazovanje je zelo pogosta metoda, ki jo uporabljajo detektivi, in je enostavno povedano opazovanje subjekta, ki se ne zaveda, da je opazovan, pri tem pa se opazuje in evidentira njegove aktivnosti (Becnel, 2009 v Škrabar, 2017).

Siljander in Fredrickson (2002, v Knoesen, 2012) pravita, da je opazovanje prikrito/tajno zbiranje in analiziranje informacij o osebah ali organizacijah; ali drugače - to so metode gledanja ali poslušanja, brez da bi bil pri tem opažen. Torej gre za neprekinjeno opazovanje, ki je sistematično, nevpadljivo, njegov

² The careful watching of a person or place.

³ Watching over.

namen pa je zbrati dokazno gradivo, indice in ugotovitve. Osebnostno zaznavanje, opazovanje in poizvedovanje lahko trajajo krajši ali daljši čas. V kolikor gre za sistematično in diskretno opazovanje posameznika, z namenom, da se pridobijo informacije o njegovih aktivnostih, govorijo tuji viri o nadzoru¹, ta termin pa se je v praksi uveljavil tudi med slovenskimi detektivi. Pri tem je zelo pomembno, da ima detektiv neprekinjeno usmerjeno pozornost na določeno osebo, objekt, predmet, ki ga nadzoruje, saj je to ključnega pomena.

3.3 Nadzor

Jenkins (2010 v Škrabar, 2017) definira nadzor kot kontinuirano² opazovanje ali poslušanje (odkrito ali prikrito) osebe³, vozil⁴, prostorov⁵, krajev⁶ ali objektov⁷ za pridobitev informacij, ki se nanašajo na aktivnosti in identiteto posameznikov. Podobno definicijo najdemo tudi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2008), kjer je beseda nadzor razložena kot sistematično pregledovanje, spremljanje poteka ali razvoja česa, zlasti določene dejavnosti. Oxfordski slovar definira nadzor kot natančno opazovanje osebe ali skupine oseb (Cooper, 2006). Sennewald in Tsukayama (2006) definirata nadzor kot vizualno nadzorovanje oz. spremljanje lokacije ali osebe z namenom ugotovitve določenih aktivnosti. McMahon (2001) pravi, da je nadzor tajno, neprekinjeno in včasih periodično opazovanje ljudi, vozil ali objektov za pridobitev informacij o dejavnostih osebe. O'Hara in O'Hara (2003) navajata, da je nadzor prikrito, tajno opazovanje krajev, oseb in vozil z namenom zbrati informacije o identiteti ali dejanjih oseb. Nadzor je stalno in intenzivno spremljanje osebe⁸ v določenem obdobju s pomočjo človeških in elektronskih sredstev (Calitz, 1986; Knoesen, 2012). Gilbert (2007; Knoesen, 2012) navaja, da je nadzor tajno, bližnje opazovanje osebe, objekta ali lokacije. Zupančič (2012) izpostavlja nadzorovanje kot metodiko in taktiko dela detektiva. Nadzorovanje označuje kot sistematično in diskretno opazovanje posameznika z namenom pridobiti podatke o njegovih aktivnostih. Temeljna teorija nadzora je, da se bo nadzorovana oseba, glede na to, da se ne zaveda, da je opazovana, ukvarjala z običajnimi zadevami, ki jih bo detektiv evidentiral kot dokazno gradivo za nadaljnje postopke (Becnel, 2009). Nemška Zentralstelle für

4 Surveillance.

5 Avtor pojasnjuje kot kontinuirano opazovanje to, da se dejavnost opravlja neprekinjeno. Če se npr. opravlja nadzor od 7.00 zjutraj in se za osebo v gneči na cesti izgubi sled, potem pa detektiv čez pol ure osebo ponovno locira in opravlja nadzor naprej, ne moremo govoriti o kontinuiranem opazovanju, saj je bila oseba izven nadzora določen čas.

6 Več razlogov je, zakaj vršiti nadzor nad osebo ali osebami, največkrat pa, da se spremlja: kam gredo, kaj delajo, s kom se srečajo, kdaj nekaj naredijo, kako naredijo in zakaj so naredili (Jenkins, 2010).

7 Velikokrat se nadzoruje vozila, ker bodisi oseba, ki se jo nadzoruje, uporablja vozilo za gibanje bodisi se spremlja gibanje določenega blaga, kot npr. iz proizvodnje ukradenega blaga ipd.

8 Npr. proizvodna hala, izhodi iz hale, kjer se sumi, da se iznaša blago ipd.

9 Okolica stanovanjske hiše, kjer živi določena oseba, ali v okolici delovnega mesta npr., ko se kontrolira upravičenost do povračila stroškov prevoza na delo.

10 Npr. nadzor nad hotelsko verigo, pri katerem se je ugotavljalo določene nepravilnosti.

11 Detektivski izraz za to je tudi »tarča«, v angleščini »target«.

Ausbildung im Detektivgewerbe [ZAD] (2014) definira nadzor v smislu, da se skozi njega običajno opazuje osebo, skupino oseb ali objekt za določen čas, kolikor je mogoče celovito, z namenom, da se pridobijo informacije o vedenju in življenju osebe ali pa spremembah na opazovanem objektu. Po definiciji, ki jo navaja Eurodet, evropska detektivska akademija v Avstriji, izhaja beseda nadzor, nadzorovanje, iz latinske besede »observatio«, »observationis«, in pomeni opazovanje, opreznost, zaznavanje, upoštevanje. Beseda »observare« pa pomeni opazovati, paziti, stražiti, ceniti. Nadalje navaja, da je kriminalistična definicija nadzorovanja planirano in sistematično opazovanje oseb, objektov in predmetov in/ali dogodkov za namene pridobitve dokaznega materiala. Za to je potreben taktičen plan, povezan s cilji, ki jih želimo z nadzorovanjem doseči.

4. Zaključek

Z analizo določenih judikatov slovenskih sodišč smo ugotovili, da ta uporabljajo termin detektivskega opazovanja gibanja oseb. Vrhovno sodišče RS je v judikatu leta 2004 navedlo: »Podatki, ki jih na podlagi opazovanja gibanja oseb na bolniški odsotnosti v smislu kontrole začasne zadržanosti z dela posreduje pogodbeno angažirani detektiv, so lahko v disciplinskem postopku, pa tudi v postopku pred delovnim sodiščem, uporabljeni kot dokaz, razen če bi bilo izkazano, da so bili pridobljeni na nezakonit način (npr. s kršitvijo zasebnosti stanovanja, pisemske tajnosti).« V podobni smeri gre odločitev Vrhovnega sodišča RS št. 456/2006, ki navaja, da pri opazovanju določenih objektov ali oseb še ne gre za ukrep prikritega preiskovalnega ukrepa tajnega opazovanja in sledenja (Škrabar, 2017).

Menimo, da bi bil ustrežnejši termin za upravičenje osebne zaznave opazovanje. Sotlar in Trivunovič (2012) sicer enačita termin osebne zaznave z opazovanjem. Osebna zaznava se po njunem mnenju v praksi manifestira skozi opazovanje in sledenje posameznika, opazovanje pa pojmujeta kot del osebne zaznave. Menita, da ni potrebe po dodajanju sledenja/zasledovanja kot novega upravičenja oziroma nadgradnje termina osebne zaznave. Gre pač za mobilno obliko opazovanja. Z metodo analize, primerjave in sinteze tujih virov pa mi nismo zasledili, da bi bilo v tujini opazovanje kot operativna metoda dela detektiva definirano kot osebna zaznava oziroma personalperception (ang.) ali persönliche Wahrnehmung (nem.). V večini primerov se pojavlja termin opazovanje oziroma v tujini observing (ang.), beobachtung (nem.), opservacija (srb.), ki je del osebne zaznave. Sicer pa se kot termin detektivskega dela v tujih virih skoraj povsod uporabljajo opazovanje, nadzor, nadzorovanje, surveillance, observation. Pri tem smo ugotovili, da tudi v angleškem prevodu Zakona o detektivski dejavnosti (2011) navajajo osebno zaznavo kot »surveillance«, torej kot opazovanje nekoga ali nečesa (Škrabar, 2017).

Pri zdajšnji opredelitvi osebne zaznave ostajajo dileme glede dejanske praktične uporabe tega upravičenja. Zato menimo, da bi bilo za to upravičenje primernejše poimenovanje opazovanje, kot ga poimenujejo tudi v tujini. Primerna definicija bi po našem mnenju bila: »Detektiv lahko pridobiva informacije z neposrednim opazovanjem, ki je lahko statično ali dinamično, na javnih krajih ali z javnih krajev, javno dostopnih odprtih in zaprtih prostorov ter krajev in prostorov, ki so vidni z javno dostopnega kraja in prostora.« Na takšen način bi v definiciji opredelili vsa pomembna merila, ki jih lahko opazovanje zajema, kar bi pripomoglo k temu, da ne bi prihajalo do različnih interpretacij detektivskega opazovanja. Ko detektiv opazuje in preiskuje, ne sme uporabljati metod in sredstev, ki jih v skladu z zakonom uporabljajo državni organi. Zgolj opazovanje določenih objektov, pri katerih se uporabljajo tehnične naprave za slikovno snemanje, ne pomeni izvajanja prikritega preiskovalnega ukrepa. Zakon o kazenskem postopku (2012) v 149. a členu navaja definicijo tajnega opazovanja kot prikritega preiskovalnega ukrepa: »Tajno opazovanje se izvaja z neprekinjenim ali ponavljajočim opazovanjem ali sledenjem z uporabo tehničnih naprav za ugotavljanje položaja in gibanja ter tehničnih naprav za prenos in snemanje glasu, fotografiranjem ter video-snemanjem, in je osredotočeno na spremljanje položaja, gibanja ter aktivnosti osebe.« Detektiv torej glede na zakonske določbe ne more opravljati tajnega opazovanja. V primeru, da detektiv sledi osebo ali vozilone opravlja prikritega preiskovalnega ukrepa, ampak le izvaja taktično sledenje kot dinamično obliko nadzora (Škrabar, 2017).

Opazovanje z uporabo tehničnih pripomočkov, kot so GPS sledilne naprave, naprave za prisluškovanje in podobno, pa je v Republiki Sloveniji dovoljeno le policiji in obveščevalno-varnostnim službam. Osebna zaznava se v Republiki Sloveniji izvaja statično in mobilno (s prevoznimi sredstvi) ter načrtno s povezovanjem več detektivov v isti zadevi in brez poseganja v zasebni prostor, medtem ko dopustnost poseganja v zasebni prostor pri izvajanju tajnega opazovanja določa 151. člen Zakona o kazenskem postopku (2012), in sicer: »Če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da je določena oseba izvršila, izvršuje ali pripravlja oziroma organizira izvršitev katerega izmed kaznivih dejanj, navedenih v drugem odstavku tega člena, pri tem pa je mogoče utemeljeno sklepati, da se bo lahko v točno določenem prostoru pridobilo dokaze, katerih se z milejšimi ukrepi ne bi dalo zbrati oziroma bi njihovo zbiranje lahko ogrozilo življenje ljudi, se lahko zoper to osebo izjemoma odredi prisluškovanje in opazovanje v tujem stanovanju ali drugih tujih prostorih, z uporabo tehničnih sredstev za dokumentiranje in po potrebi s tajnim vstopom v navedene prostore.«

Po našem mnenju je sama dikcija sledenja že vsebovana v izrazu osebna zaznava. Detektiv s sledenjem osebe ne opravlja prikritega preiskovalnega ukrepa, saj je ta ukrep rezerviran za državne organe, tekom predkazenskega ali kazenskega postopka, za namen, da se zbere določeno dokazno gradivo, ki ga v nadaljevanju postopka uporabi država za ukrepanje proti določenem posamezniku.

Kot vidimo že iz narave dela in opredelitve metod detektivskega dela, detektiv ne more opravljati svojega dela v določenih primerih drugače kakor z uporabo prikritega opazovanja, ki pa ga ne moremo enačiti s prikritim preiskovalnim ukrepom. Ugotovili smo, da sta za uspešno zagotovitev dokaznega gradiva v določenih primerih nujno potrebna opazovanje in sledenje gibanja določene osebe, da bi se odkrilo in dokumentiralo kršitve in na tak način zbralo zadostne dokaze, ki bi pozneje v nadaljnjem postopku zdržali tudi morebitne sodne presoje. Ob tem pa bi po našem mnenju morala biti osebna zaznava kot upravičenje detektiva razčlenjena na statični/fiksni in dinamični/mobilni nadzor oz. sledenje. Slednje je neizogibno potrebno upravičenje detektiva in absurdno je prepričanje, da detektiv pri svojem delu ne sledi, v kolikor je to neizogibno potrebno za pridobitev določenih informacij, lokacije ipd. (Škrabar, 2017).

Z obravnavo sodne prakse v Sloveniji smo ugotovili, da so se sodišča pri zakonski opredelitvi pojma osebne zaznave v Sloveniji že velikokrat postavila na stran delodajalca in rzsodila, da je bilo opazovanje s strani detektiva dovoljeno. Glede na sodno prakso sodišča osebne zaznave ne enačijo z opravljanjem prikritih preiskovalnih ukrepov, ki so pridržani organom pregona. Prav tako je že sodišče odločilo tudi, da zbiranje podatkov od drugih oseb, neposredna zaznava in vizualno beleženje dogajanja v razumnih okvirjih ne pomenijo nezakonitega posega v pravico do zasebnosti opazovane osebe. Zaključujemo, da lahko detektivi na podlagi izkazanega upravičenega interesa zbirajo dokazno gradivo z osebno zaznavo, opazovanjem, nadzorom in sledenjem, pri tem pa lahko, v kolikor zbiranje ni mogoče na drugačen način, tudi uporabijo tehnična sredstva, fotoaparati, kamere, da s tem zavarujejo dokaz, pri čemur pa je seveda potrebno upoštevati načelo sorazmernosti.

5. Uporabljeni viri

1. Becnel, P. A. (2009). Privateinvestigatorentrylevel (02E): An introduction to conducting private investigations. Bloomington: ZDA.
2. Cambridge advancedlearner's dictionary. (2016). Pridobljeno na <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/surveillance>
3. Cooper, C. (2006). Behindtheprivateeye: theprivateinvestigator's secrets. Port Macquarie: Neomatrix.
4. Glitza, K. H. (2009). Marktübersichtundkaufkriterienfür GPS-basierteortungstechnik. Pridobljeno na <http://www.sicherheitsmelder.de/xhtmll/articleview.jsf;jsessionid=7204FC2BB8ECA10C89DC5468A679266A.BoorbergSolrAppLive?id=B59356C7BAA2.htm>
5. Jenkins, P. (2010). Surveillancetradecraft: theprofessional's guide to covert surveillance training. London: Intel publications.
6. Knoesen, A. L. (2012). Theuseofphysicalsurveillance in forensic investigation (Magistrsko delo). Pretoria: University of south Africa.

- Lyon, D. (2007). *Surveillance studies: an overview*. Cambridge: Polity Press.
8. McMahon, R. (2001). *Practical handbook for private investigators*. New York: CRC Press, Taylor & Francis Group. Pridobljeno na http://sin.thectulhu.com/library/investigation/Practical_Handbook_for_Private_Investigators.pdf
 9. McMahon, R. (2007). *Practical handbook for professional investigators*. New York: CRC Press, Taylor & Francis Group.
 10. O'Hara, C. in O'Hara, G. (2003). *Fundamentals of criminal investigations*. Springfield: Charles C Thomas publisher.
 11. Petek, S. (2012). *Opazovanje in sledenje z uporabo tehničnih sredstev*. Detektiv-biro.si. Pridobljeno na <http://www.detektiv-biro.si/storitve/osebna-zaznava.html>
 12. Savski, S., Grilc, B., Jarc, S. in Mele, Z. (2012). *Zakon o detektivski dejavnosti (ZDD-1) s komentarjem in Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1) s komentarjem*. Ljubljana: GV založba.
 13. Sennewald, C. A. in Tsukayama, J. K. (2006). *The process of investigation: concepts and strategies for investigators in the private sector*. Butterworth: Elsevier Inc.
 14. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2008). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
 15. Sotlar, A. (2011a). *Pripombe na Predlog Zakona o detektivski dejavnosti (EVA 2010-1711-0002)*.
 16. Sotlar, A. (2011b). *Razvoj detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji – analiza, dileme in priložnosti*. *Detektiv: glasilo Detektivske zbornice RS*, 8(1), 25–28.
 17. Sotlar, A. in Trivunović, J. (2012). *Detektivi in varstvo zasebnosti v Republiki Sloveniji*. *Varstvoslovje*, 14(3), 307–330. *Stališče zbornice o nezakonitem delovanju detektivov*. (2008). *Detektiv: glasilo* 18. *Detektivske zbornice RS*, 8(1). Pridobljeno na <http://www.detektivska-zbornica-rs.si/strokovne-vsebine/e-glasilo-detektiv/2008/13>
 19. Škrabar, B. (2017). *Normativno-pravna definicija in praktična izvedba opazovanja kot operativne metode dela detektiva (Magistrsko delo)*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede
 20. Trivunović, J. (2012). *Poseg v zasebnost s strani detektivov (Magistrsko delo)*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
 21. Vejnović, D., Trivunović, J., Matijević, M., Vrtovec, Z., Lalić, V., Perko, J. in Đukić, S. (2008). *Detektivska djelatnost: teorijski i praktični aspekti po standardima Evropske unije*. Banja Luka: Defendologijacentar za bezbjednosna sociološka i kriminološka istraživanja.
 22. Vrhovno sodišče RS. (2004). *Sodba VIII Ips 217/2003 z dne 18.5.2004*.
 23. Vrhovno sodišče RS. (2008). *Sodba IV Ips 89/2008 z dne 28. 10. 2008*. Pridobljeno na http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/vrhovno_sodisce_rs/22571

24. Vrhovno sodišče RS. (2015). Sodba VIII Ips 240/2015 z dne 8. 12. 2015. Pridobljeno na <http://www.sodnapraksa.si/?doc-2015081111389671>
25. Zakon o detektivski dejavnosti. (2011). Uradni list RS, (17/11).
26. Zakon o kazenskem postopku. (2012). Uradni list RS, (32/12).
27. Zentralstelle für die Ausbildung im Detektivgewerbe (ZAD). (2014). Geschichte und rolle der detektive in Deutschland und deren verbände. Berlin: 6. Auflage.
28. Zupančič, G. (2012). Detektiv v civilno pravnih postopkih (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Summary – Law regulation and practical implementation of observation as operational methods of detective work

Detective activity in Europe and around the world has been regulated to various degrees. It is clear that this branch has a special standing, while at their work detectives can interfere with human rights and fundamental freedoms. In the Republic of Slovenia detective activity is regulated by Detectives' Activities Act (2011), which amongst others specifies the entitlements that detectives have. By defining the justification of »personal perception« the law has eliminated some dilemmas on the admissibility of observation and clearly defined the limits by determining that a detective should not interfere with private space and private enclosed space. However, we discovered that the meaning of the term personal perception is very broad and it includes a wide range of activities, amongst which are also monitoring and tracking. We sought terminological counterparts for personal perception and monitoring. We discovered that abroad the term personal perception is not used; instead of that a phrase surveillance, monitoring and tracking appears. Surveillance describes planned, systematic and concealed observation of people, objects and facilities. Due to this, it could be defined as an active process of perception. We found that in certain cases a successful insurance of evidence denotes the necessity of monitoring the movement of a specific person in order to discover and document the violations and through that gather sufficient evidence that could withstand potential future judicial review. It can be said that monitoring presents a crucial part of detective investigation activity while it ensures sufficient evidence used to resolve a case. Additionally, tracking is inevitably necessary for a detective and the belief that a detective does not perform tracking in order to gather specific information is absurd.

Key words: *detective activity, personal perception, surveillance, monitoring, tracking*